

УДК 72:711.459.6

к. арх., доцент Василенко Л.Г., Шевельова А.С.,
Київський національний університет будівництва та архітектури

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ВІЙСЬКОВИХ МІСТЕЧОК УКРАЇНИ

Окреслюються особливості функціональної структури сучасних військових містечок. Розкриваються передумови та обставини, які визначають необхідність їх реконструкції та модернізації.

Ключові слова: військові містечка, архітектурно-планувальна та функціональна структури, містобудування, територіальна організація.

Постановка проблеми. Зважаючи, на останні події в геополітичному просторі України, існує потреба сучасного реформування та підтримки Збройних Сил України, модернізації та осучаснення військових територіальних об'єктів. Пошук ефективних способів організації архітектурно-планувальної та функціональної структури, системи культурно-побутового обслуговування та інфраструктури військових містечок відноситься до сучасних питань, що потребують вирішення. Державні програми та стратегії визначають пріоритетні сучасні напрямки удосконалення певних галузей. Основні положення, щодо реформування та розвитку Збройних Сил України, викладені в плані заходів Міністерства оборони України з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку "України – 2020" схвалено від 12 січня 2015 року. Дана концепція передбачає розвиток військових містечок, формування на їх основі системи автономних військових баз з необхідною інфраструктурою для розташування військових частин з фондом службового житла в поєднанні з соціально-побутовою інфраструктурою для військовослужбовців та членів їх сімей [7].

Мета статті. Дослідити особливості архітектурно-планувальної та функціональної структури існуючих військових містечок. Виявити недоліки в плануванні для подальшого розроблення методики їх реконструкції.

Стан дослідження. Дослідженням архітектурної та містобудівної практики планування військових об'єктів та проектуванням військових містечок займалися:

В. Башков, Н. Бельчіков, М. Бунін, І. Дубінін, Ю. Зайцев, Ю. Затикин, Н. Кравцов, Ю. Кривущенко, Л. Медведєв, М. Максименко, В. Мухин, С. Папіровий, В. Самсонов, В. Соколов, М. Солдаткін [4, 5, 6, 9].

В роботах вищезгаданих вчених докладно розглядаються проблематика планування та забудови військових містечок. Однак, враховуючи

соціокультурні потреби, існує можливість розроблення теоретичних робіт спрямованих на дослідження принципів реконструкції та модернізації існуючих територіальних військових об'єктів. Як свідчить аналіз, тема осучаснення військових містечок потребує більш глибокого дослідження та різнопланового підходу.

Науковою базою для проектування військових містечок на сучасному етапі стали наукові праці та проектна практика таких інститутів: Київський центральний проектний інститут Міністерства Оборони України, Харківський проектний інститут Міністерства Оборони України, Львівський проектний інститут Міністерства Оборони України, Вінницький проектний інститут Міністерства Оборони України.

Дослідження військових містечок України для їх подальшого розвитку регламентується законодавчою базою, що представлена наступними державними документами: законами України «Про оборону України», «Про основи національної безпеки України», «Про державні цільові програми», «Про організацію оборонного планування», постановою Верховної Ради України «Про стан та перспективи розвитку Воєнної організації та сектору безпеки України», наказом Міністерства Оборони України «Про затвердження положення про організацію квартирно-експлуатаційного забезпечення Збройних Сил України» [2, 3, 7].

Основний матеріал статті. Проблематика пошуку ефективних засобів реконструкції та модернізації архітектурно-планувальної та функціональної структури військових містечок відноситься до сучасних питань, що потребують розробки нових підходів.

Військове містечко - майновий комплекс будівель, споруд, іншого нерухомого військового майна разом з казарменим фондом, житловим фондом, об'єктами соціально-культурного призначення, комунальними спорудами та інженерними мережами, які використовуються для його обслуговування, яке розміщене на відокремленій земельній ділянці, яка належить до категорії земель оборони. Територія військового містечка - частина земельної ділянки з установленими межами на якій розміщуються фонди військового містечка, що використовується для розквартирування військових частин та розміщення військовослужбовців і працівників ЗС України [7].

Всі військові містечка України поділяються на відкриті та закриті, залежно від типологічної групи. Вони принципово відрізняються один від одного: плануванням, розмірами та територіальним розміщенням. Відкриті військові містечка, переважно, розташовуються в населеному пункті. Назва містобудівного об'єкта є умовною, оскільки, відкрите військове містечко представляє собою житловий масив, мікрорайон з специфічною виробничою

діяльністю та функціональним зонуванням, яке розділяє територію на цивільну та військову частини. Однак, існують відкриті військові містечка розташовані поза населеними пунктами – це пов'язано з тим, що в минулому вони були закритими, оскільки займалися обслуговуванням ядерної зброї. Згідно з рішенням уряду про без'ядерний статус України та вилучення стратегічних озброєнь секретний статус цих містечок був знятий. Закриті військові містечка мають обмежений доступ для іногородніх осіб та транспорту.

Однією з основних проблем сучасних військових містечок є застаріла матеріально-технічна база та недостатнє житлове забезпечення військовослужбовців. Існує потреба збільшення житлового фонду та норми на проживання. Основний документ, що підтверджує дану необхідність – Наказ Міністерства оборони України від 03.07.2013 № 448 «Положення про організацію квартирно-експлуатаційного забезпечення Збройних Сил України». Комплекс заходів, спрямованих на безпечну експлуатацію, утримання казармено-житлового фонду, об'єктів соціально-культурного призначення, комунальних споруд та інженерних мереж військових містечок, забезпечення військових частин квартирним майном. Загальновійськове планування, що включає в себе комплексне проектування військових містечок і всіх елементів їх інфраструктури - будівель і споруд, що забезпечують повсякденний побут, бойове навчання, зберігання, обслуговування та експлуатацію військової техніки [7].

Особливості функціонального зонування, в значній мірі, залежать від типологічної групи військових містечок. Розміри території функціональних зон залежать від соціально-демографічних умов та задіяної військової техніки. Планування військових містечок визначається як формування поліфункціональної структури. Основна специфіка зонування – це розділення території на цивільну та військову частини (Рис. 1.). Військова частина включає в себе ті функції, що забезпечують військову професійну діяльність. При розміщенні зон на території військового містечка, слід враховувати їх функціональний взаємозв'язок, санітарно захисні зони, рельєф місцевості, розу вітрів та існуючу дорожньо-транспортну структуру.

При проектуванні та будівництві існуючих військових містечок проектувальники керувалися розробкою функціональної структури, що включає основні зони характерні для військових містечок: громадську, житлову, складську, господарчу та зону казарм.

Громадська зона – територія громадського центру та культурно-побутового обслуговування військових містечок. Як правило, на території громадського центру військового містечка розміщують підприємства торгівлі, громадського харчування та побутового обслуговування, спортивні будівлі та

споруди, а також передбачають ділянки зелених насаджень, майданчики для стоянки громадського транспорту та пішохідні дороги, що з'єднують групи будівель і споруд. У великих військових містечках громадські центри передбачають в казармовій та в житловій зоні, а у середніх і малих – єдиний громадський осередок. Основний спортивний комплекс слід розміщувати на території зони казарм. Для населення житлової зони може передбачатися використання спорткомплексу при школі [10].

Рис. 1. Функціональна структура постійних військових містечок

Житлова зона – територія для розміщення службовців Збройних Сил і членів їх сімей. Господарська зона – призначена для розміщення підприємств комунального призначення [10]. Складська зона – територія складів різного майна і продовольства для населення казармової та житлової зон. Зона казарм призначена для розквартирування солдатів, які проходять службу за призивом, несімейних солдатів, а також для проведення навчання та виховної роботи з особовим складом [11]. Парк техніки і озброєння – територія для зберігання, а також здійснення технічного обслуговування, регламентних робіт і поточного ремонту бронетанкової, автомобільної, спеціальної техніки та озброєння військової частини. Господарська та складська зони в середніх і малих військових містечках можуть проектуватися як єдиний комплекс (Рис. 1.) [9]. Розміри складських зон та парку техніки залежать від роду військ, що розміщуються в військовій частині, оскільки вони використовують різну військову техніку. Всі функціональні зони необхідно розміщувати, враховуючи

їх взаємозв'язок, специфіку особливостей життєдіяльності та виробництва, санітарно-захисні зони, зв'язок із зовнішніми дорогами та прокладку інженерних мереж.

Зважаючи на сучасні соціокультурні потреби, існує можливість розширення функціональної структури та включення додаткових зон: спортивно-рекреаційної, науково-просвітницької, навчально-тренувальної, адміністративної, медично-реабілітаційної, виробничої. При формуванні оптимальної архітектурно-планувальної структури військових містечок, необхідно враховувати принцип компактності, тому розміщення будівель і споруд у військовому містечку повинно забезпечувати найменшу протяжність доріг, проїздів, інженерних мереж. Необхідність створення єдиної архітектурно-планувальної та функціональної структури за принципом цілісності сприятиме раціональному використанню території.

Висновки: Як результат, дослідження особливості сучасного функціонального зонування військових містечок, виникає висновок про необхідність розширення та доповнення функціональних складових елементів, що будуть забезпечувати соціокультурні потреби. Визначення взаємозв'язків просторових систем військових містечок та протікаючих в них функціональних процесів дозволяє вирішити завдання оптимізації територіальної організації. Створення багатофункціональної структури сприятиме забезпеченню та покращенню всіх процесів життєдіяльності військовослужбовців та членів їх сімей. Осучаснення планування військових територіальних об'єктів є перспективним напрямком їх розвитку.

Список літератури:

1. Бунин М. А. Архитектурно-планировочная организация военной инфраструктуры региона оперативно-стратегического командования на примере ЛВО / М.А. Бунин, Ю.В. Затыкин, В.И. Мухин. – СПб., 2003. – 95 с.
2. Закон України: «Про державні цільові програми» // Відомості Верховної Ради України (ВВР) . – 2004, N 25. – 352 с.
3. Закон України: «Про оборону України» // Відомості Верховної Ради України . – 1992. – № 9 . – 321 с.
4. Мухин В. И. Проблемы архитектуры жилых зон и городов в гарнизонной системе (методологический и градостроительный аспекты): Дис. д-ра архит. / ЛВВИСУ. Л., 1987. – 373 с.
5. Мухин В. И. Социально-демографические основы совершенствования организации жилых территорий постоянного населения военных городков / В. И. Мухин. – Л., ЛВВИСКУ, 1985. – 355 с.

6. Максименко, Ольга Александровна, Архитектурно-планировочная организация центров обслуживания военных городков : автореферат дис. ... кандидата архитектуры : 05.23.21 / Максименко Ольга Александровна; [Место защиты: Центр. науч.-исслед. и проект. ин-т жилых и обществ. зданий] Москва, 2013. – 26 с.
7. Наказ Міністра оборони України від 21.04.2011 № 215 "Про затвердження Положення про організацію квартирно-експлуатаційного забезпечення Збройних Сил України".
8. Планировка и застройка военных городков МО СССР. СНП-1. В-69. М.: МО, 1969. – 130 с.
9. Планировка и застройка военных городков // Нормы проектирования: ВСН 34-94. М.: МО РФ, 1994. – 102 с.
10. Планировка и застройка военных городков. Нормы проектирования ВСН № 34-77. М.: МО СССР, 1977. – 140 с.
11. Планировка и застройка военных городков: Нормы проектирования. ВСН 34-89. / МО СССР М., 1989. – 88 с.

Аннотация

В статье определяются особенности функциональной структуры современных военных городков. Были рассмотрены предпосылки и обстоятельства, которые выявляют необходимость их реконструкции и модернизации.

Ключевые слова: военные городки, архитектурно-планировочная и функциональная структуры, градостроительства, территориальная организация.

Annotation

The article outlines the features of planning and functional structure of modern military towns. It was considered the background and circumstances that reveal the need for their reconstruction and modernization.

Keywords: military towns, architectural and functional structure planning, urban development, territorial organization.